

FĂURITORI ȘI MARTIRI AI UNIRII BASARABIEI CU ROMÂNIA – LOCOTENENT ȘTEFAN HOLBAN

MAKERS AND MARTYRS OF THE UNION OF BASSARABIA WITH ROMANIA – LIEUTENANT ȘTEFAN HOLBAN

*Colonel (r.) conf. univ. dr. Anatol MUNTEANU**

(Academy of Romanian Scientists, 3 Ilfov, 050044, Bucharest, Romania)

Rezumat: Locotenentul Holban Ștefan participă activ la deșteptarea națională a românilor moldoveni din cadrul unităților militare ruse, dislocate pe fronturile Primului Război Mondial. Organizează mitinguri, Comitete Ostășești, cu mult curaj se deplasează la Petrograd pentru aprobări de la Guvernul Provizoriu Kerenskii, de organizare la Chișinău a Congresului general al ostașilor moldoveni. Împreună cu alți militari participă la ședințele Sfatului Țării, votează Unirea Basarabiei cu România. Este director de liceu, prefect de Lăpușna, deputat în trei legislaturi în Parlamentul României. După ocupația sovietică a Basarabiei și a României, trece în ilegalitate, lucrează ca muncitor, agricultor. În anul 1957 Ștefan Holban este arestat de securitatea română, la indicațiile liderilor politici (Ana Pauker, Teohari Georgescu, Vasile Luca, Alexandru Nicolschi), este fabricat dosarul penal și condamnat la 15 ani detenție grea, moare batjocorit în închisoare.

Cuvinte cheie: armată, mobilizare, ofițer, Comitet Ostășesc, cohorte, deputat, arestat, detenție.

Abstract: Lieutenant Holban Ștefan actively participates in the national awakening of Moldovan Romanians within the Russian military units, deployed on the fronts of the First World War. They organize rallies, Soldiers' Committees, with a lot of courage they move to Petrograd for approvals from the Kerensky Provisional Government, to organize in Chisinau the General Congress of Moldavian soldiers. Together with other soldiers, he participates in the meetings of the State Council, votes for the Union of Bessarabia with Romania. He is a high school principal, prefect of Lăpușna, deputy in three legislatures in the Romanian Parliament. After the Soviet occupation of Bessarabia and Romania, he goes illegal, works as a laborer, farmer. In 1957, Ștefan Holban is arrested by the Romanian security, on the instructions of the political leaders (Ana Pauker, Teohari Georgescu, Vasile Luca, Alexandru Nicolschi), the criminal file is fabricated and sentenced to 15 years of hard detention, he dies mockingly in prison.

Keywords: army, mobilization, officer, Military Committee, cohorts, deputy, arrested, detention.

Ștefan Holban s-a născut la 1 august 1886 în comuna Cărpineni, jud. Lăpușna, din părinți răzeși, tatăl, Ciprian, și mama, Paraschiva, cu stare materială mijlocie. A terminat școala primară în satul natal, Seminarul pedagogic în Novâi Bug, regiunea rusă Ucraina. Studiază trei ani la Politehnica din Odessa, secția electrotehnică și un an în Germania, la

* Membru corespondent al Secției de Științe Militare, email: anatol_munteanu@yahoo.com.

Altstreilitz, tot electrotehnică. Urmează stagiul de practică de un an la Societatea belgiană de tramvaie din Chișinău.

În 1916, este mobilizat în armata rusă și își satisface stagiul militar la Simferopol, în Crimeea, terminând Școala militară de infanterie. Din 1916, participă la misiuni de luptă în Primul Război Mondial. Este trimis în calitate de sublocotenent la o unitate rusească din Dobrogea, pe frontul românesc. Participă cu trupele ruse la lupte pe frontul de Sud-Vest împotriva unităților militare germane, bulgare și otomane.

În 1917, Regimentul de infanterie compus din soldați moldoveni din Basarabia se retrage în Odessa, unde, în aprilie, se înființează Comitetul Ostășesc Moldovenesc, din care va face parte mai târziu și sublocotenentul Holban Ștefan. Conducerea Comitetului Ostășesc Moldovenesc, condus de căpitanul E.Catelli, M.Suruceanu, N.Ciornei, I.Pascaluța, C.Osoianu, și alții, lansează Apelul către moldoveni, prin care îi îndeamnă la unirea tuturor forțelor, spre a lupta cu dușmanii slobozeniei, pentru dreptate și adevăr. Este trimis în delegație la Novo-Ceargevs, Herson, Ecaterinoslav, Sevastopol și în alte orașe și garnizoane militare ale Rusiei, pentru a-i agita și influența pe militarii moldoveni să vină acasă în Basarabia, să-și ia dreptul legat de în proprietățile cu pământ, să lupte pentru libertăți naționale. În perioada când s-a aflat la Chișinău, sublocotenentul Ștefan Holban scria, că „la Chișinău nu auzea vorbindu-se decât limba rusă. Aveai convingerea, că erai într-o provincie rusească. Rar prin Chișinău, Bălți și Tighina azeai vorba românească”.

Sublocotenentul Holban Ștefan participă la mitingul din 18 aprilie 1917, organizat la Odessa, la care s-au adunat peste 10.000 de militari și civili moldoveni. Activează în Partidul Progresist Moldovenesc din Basarabia, secția Odessa, înființat de E.Catelli, N.Ciornei.

În Apelul către ofițerii și ostașii moldoveni din garnizoana militară a Odessei, Ștefan Holban menționează:

„Fraților moldoveni!

Comitetul împlinitor al Sfatului deputaților ostașilor moldoveni din garnizoana Odessei, în ședința de la 30 august al anului acesta, dezbătând starea lucrurilor din Rusia în legătură cu răscoala generalului Cornilov, a hotărât să se îndrepte către toți frații moldoveni cu o călduroasă chemare, îndemnându-i la unirea tuturor organizațiilor moldovenești spre a lupta cu dușmanii „slobozeniei”. Pentru purtarea acestei lupte, trebuie să alcătuiți din ostașii moldoveni, după pilda ostașilor de la Odessa, batalioane. Aceste batalioane vor trebui să lupte cu armele în mâini împotriva dușmanilor „slobozeniei”. Fiecare moldovean trebuie să ție minte, că este dator să apere slobozenia, atât de scump dobândită, mai ales că, de la țarismul ruses, au suferit mai mult ca oricine.

De asemenea, acum, când dușmanii slobozeniei vor să aducă stăpânirea veche înapoi, noi, moldovenii, trebuie să fim cei dintâi apărători ai slobozeniei și ai fericirii viitoare, la care atât de mult mereu visam.

*Semnează Președinte Ștefan Holban
Secretar Dm.Popa”.*

Între 8 și 14 septembrie 1917, Ștefan Holban, participă la Kiev la Congresul Popoarelor din Rusia din partea românilor-moldoveni din Basarabia, lansează ideea autonomiei Basarabiei, dreptul la limbă și cultura română.

În această perioadă Rada Ucraineană face încercări, prin comitetele revoluționare ruso-ucrainene, de a anexa Basarabia. Grupările respective organizau acțiuni concrete împotriva liderilor moldoveni, răspândeau idei despre pericolul unirii Basarabiei cu România, destabilizau în tot felul situația pașnică din localitățile moldovenești și ucrainene. Ștefan Holban, în septembrie 1917, vine cu un ajutor concret armat din Odessa, cu un grup de militari moldoveni, care restabilesc temporar ordinea și pacea la Chișinău.

Face parte din delegația militară basarabeană, trimisă la Moghioliov și Petrograd, în vederea obținerii unei autorizații de convocare a Congresului Ostășesc Moldovenesc. Din delegație făceau parte sublocotenții Holban Ștefan, Pascaluța Ion și căpitanul Popa A., reprezentant al Comitetului Ostășesc din Chișinău. Aceștia nu au reușit să obțină audiență la primul ministru al Guvernului Provizoriu, Al.Kerenski, dar li „s-a dat susținerea de către generalul Dohoniu de la Statul Major și generalul Levițchi, adjutantul lui Kerenski, că fiind Revoluție, controlul e problematic” și că în această privință ar trebui să aibă inițiativă proprie, nefiind nevoie de aprobare oficială. Drept urmare, de la Cartierul General al Armatei ruse, cu sprijinul unor soldați moldoveni, Ion Pascaluță și Ștefan Holban, au expediat următoarea telegramă către toate unitățile militare rusești: *„Cu aprobarea Guvernului Provizoriu, pe ziua de 20 octombrie 1917, se convoacă la Chișinău guvernământul Basarabiei, Congresul General al Ostașilor Moldoveni din întreaga Rusie. Rugăm, dați curs pentru a se alege și trimitte la această dată câte doi soldați și un ofițer la fiecare 250 de ostași moldoveni! Delegații vor fi prevăzuți cu delegațiuni în scris și bani pentru hrană 10 zile. Pentru neexecutare vor răspunde personal comandanții de unități și Președinții Comitetelor revoluționare”*. Semnează telegrama sublocotenții Ion Pascaluță și Ștefan Holban, ștampilat de Cartier General al Armatei ruse din Petrograd.

Pentru siguranța îndeplinirii acestei misiuni, unul dintre Comitetele Ostășești din Chișinău a trimis încă o delegație către Guvernul Provizoriu din Rusia, care a expediat o telegramă cu text asemănător.

Sublocotenentul Ștefan Holban, fiind un înflăcărat luptător pentru cauza națională a românilor-moldoveni, a participat activ la lucrările Congresului Ostășesc Moldovenesc din 20-27 octombrie 1917, care întrunea 800 de delegați din partea a 250.000 de ostași basarabeni de pe toate fronturile și din garnizoanele militare din Rusia. Delegația Comitetului Ostășesc din Odessa, printre care și sublocotenentul Ștefan Holban, încolonați cu steaguri tricolore, cu muzică militară, au străbătut orașul Chișinău și cele mai importante artere până la Casa Eparhiei, în Sala principală de ședințe. Străzile erau pline de populație, se striga „Ura!” și „Vivat” militarilor moldoveni, se cântau cântece patriotice românești. Tema principală a Congresului era autonomia Basarabiei, alegerea Sfatului Țării,

dreptul la autodeterminare, limba moldovenească cu caractere latine ca limbă de stat, lupta cu anarhia și dușmanii poporului.

Congresul din 20 octombrie 1917 hotărăște înființarea unui birou pentru organizarea Sfatului Țării. Tot atunci Ștefan Holban este ales membru al Biroului de deputați printre cei 44 de militari ai Sfatului Țării, organ legislativ al Basarabiei. A fost deputat de la 21 noiembrie 1917 până la lichidarea Sfatului Țării, 27 noiembrie 1918. Conlucrează activ cu autoritățile militare românești, pentru restabilirea ordinii și legalității în satele din partea stângă a Prutului.

După Unirea din 27 martie 1918, reîntră activ în viața politică și socială, în învățământ ca director al Școlii primare nr.2 din Chișinău, devine președinte al Asociației Învățătorilor din județul Lăpușna și vicepreședinte în Comisia de învățământ din ministerul din România.

La 27 noiembrie 1918, Ștefan Holban votează Unirea necondiționată a Basarabiei cu România, vot care anulează condițiile de Unire puse la 27 martie 1918. După această dată, este ales vicepreședinte al Comisiei de Lichidare a Sfatului Țării, până la 31 august 1919, data desființării comisiei.

Pentru o pregătire profesională mai bună, Ștefan Holban se înscrie la Facultatea de Drept din Iași, pe care o termină în 1926, intrând ca avocat la Baroul din Chișinău.

Participă activ la viața politică din România, a fost deputat în Parlamentul României în legislaturile din anii 1919, 1922, 1932, iar în perioada între anii 1928 și 1931, a fost prefect de Lăpușna. În 1932, împreună cu alți deputați basarabeni, susține cu vehemență Legea pentru controlul averilor, atitudine de mare cutezanță pentru acea vreme.

Împus de dictatul sovietic, la 28 iunie 1940, Armata Română și autoritățile românești cedează URSS-ului, fără lupte, Basarabia. Trupele sovietice invadează satele și orașele dintre Prut și Nistru. Miliția și organele NKVD-ului sovietic stabilesc un regim de teroare, arestări și deportări în Siberia a populației băștinașe. Ștefan Holban își lasă averea și casa și împreună cu familia și alți conaționali se refugiază în România. Revine în Basarabia la 30 iulie 1941, împreună cu trupele militare române, găsind casa distrusă, prieteni și rude arestate și deportate de autoritățile sovietice în lagărele și pușcăriile Rusiei sovietice.

În august 1944, iarăși se refugiază în România, la Râmnicu-Vâlcea, unde lucrează împreună cu soția sa la o cantină a refugiaților români-moldoveni. Este monitorizat de serviciile Securității românești, care erau mână-în mână cu organele NKVD-ului sovietic. După 10 ani de refugiu și viață pribeagă, patriotul basarabean și omul politic, Ștefan Holban, în 1957, este arestat și condamnat la 15 ani pușcărie și muncă silnică pentru activitate „antistatală”, fiind considerat „Dușman al poporului”.

Fără dovezi de încălcare a legislației, securitatea și tribunalele regimului comunist românesc, la ordinul Anei Pauker (Biroul politic al Partidului Comunist) și aprobările lui Teohari Georgescu (ministru de interne), Vasile Luca, Alexandru Nicolschi (Pantiușa, responsabil din securitate), au fabricat dosarul penal, l-au închis pe Ștefan Holban în

pușcăria de la Jilava, de unde îl transferă pe etape în alte închisori cu condiții grele de detenție, inumane, printre care și Gherla, Botoșani, închisoare de maximă siguranță, unde moare, sleit de putere și boală, la 27 august 1961.

Încă pe când era în viață, pentru merite deosebite, curaj și bravură militară în campaniile militare din Primul Război Mondial, a fost decorat cu ordinele și medaliile rusești Sf. Ana și Sf. Stanislav. În România a fost distins cu ordinele Steaua României în grad de ofițer și în grad de Cavaler, Vulturul României în grad de ofițer, medaliile Regele Ferdinand I și Peleş. În Chișinău, o stradă îi poartă numele. A publicat lucrări și articole despre Unire și activitățile Sfatului Țării.

BIBLIOGRAFIE

ANDRONACHE G., *Albumul Basarabiei*, 1933;
HOLBAN E., *Figuri basarabene*, Paris, 1990;
HOLBAN Șt., *Note memorialistice*, București, 1956;
Figuri contemporane din Basarabia, Editura Științifică și Enciclopedică, Chișinău, 1939.

